

SOMMAREN 2013

En undersökning om bemanningssituationen inom vård och omsorg och dess konsekvenser

2013-06-03
Jonas Vallgård

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Metod och genomförande.....	5
3	Bemanningsituationen inför sommaren	6
4	Hur försöker arbetsgivarna att lösa bemanningssituationen?	8
5	Hur påverkas patientsäkerheten?	9
6	Konsekvenser	10
7	Slutsatser	11

1 Sammanfattning

Det borde bli bättre, men blir tyvärr bara allt sämre ...

När det gäller bemanningen av sjuksköterskor inom den offentligt producerade vården (landsting och kommun) bedömer nästan sextio procent av Vårdförbundets lokala avdelningar att det kommer bli en *allvarlig brist* till sommaren 2013. Över fyrtio procent bedömer att det även kommer uppstå en *allvarlig brist* när det gäller specialistutbildade sjuksköterskor. Även för barnmorskor och röntgensjuksköterskor ser situationen bekymmersam ut.

Den privat producerande vården är ofta spridd på flera arbetsgivare, vilket gör det svårare att bedöma den generella situationen.

För att åtgärda bemanningssituationen väljer arbetsgivarna i första hand att minska antalet vårdplatser, öka övertidsarbetet och genom olika bonussystem försöka påverka sjuksköterskorna att välja andra tider på året för sin semester. Åtgärder som knappast underlättar rekryteringssituationen, då tung arbetsbörda och dålig arbetsmiljö inte lockar Vårdförbundets medlemmar.

I de flesta regioner (över 80 procent) planerar man också att stänga enheter på grund av brist på vikarier. Förra året var det *bara* 50 procent av lokalavdelningarna som uppgav det som en åtgärd.

Konsekvensen blir inte bara en starkt försämrad arbetsmiljö. Huvuddelen, över 90 procent av Vårdförbundets lokala avdelningar, uppskattar att det blir en *stor försämring* av patientsäkerheten sommaren 2013. Tre avdelningar indikerar till och med en *mycket stor försämring* av patientsäkerheten sommaren 2013.

2 Metod och genomförande

Undersökningen har genomförts av Vårdförbundets utredningsgrupp med hjälp av ett webbaserat enkätverktyg. Undersökningen har skickats till Vårdförbundets samtliga 21 lokalavdelningar. De har ombetts att förhöra sig med sina lokala förtroendevalda och därefter bedöma hur bemanningssituationen ser ut inför sommaren 2013, vilka åtgärder arbetsgivarna använder för att lösa bemanningssituationen, vilka brister de ser i sommarbemanningen och vilka eventuella konsekvenser det kan medföra för verksamheterna.

Följande skala har använts vid graderingen av brist på yrkesgrupper:

Ingen brist: Fullgod bemanning

Mindre brist: Något nedsatt bemanning

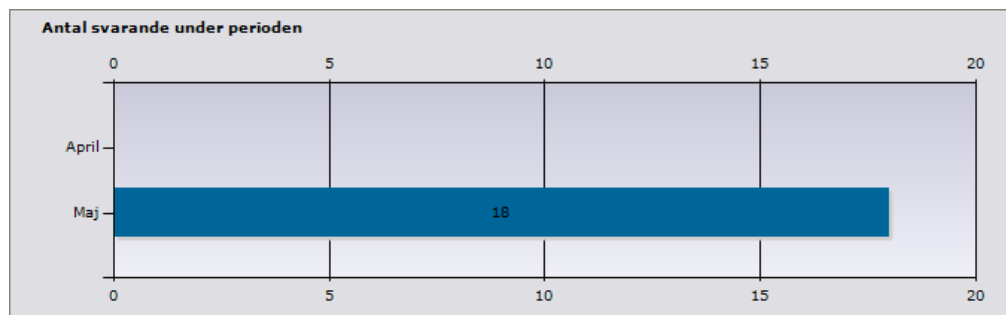
Viss brist: Nedsatt bemanning

Större brist: Omfattande nedsättning av bemanningen.

Allvarlig brist: Mycket omfattande nedsättning av bemanningen

Totalt har 18 av förbundets avdelningar besvarat undersökningen motsvarande 86 procent (bild 1).

Bild 1

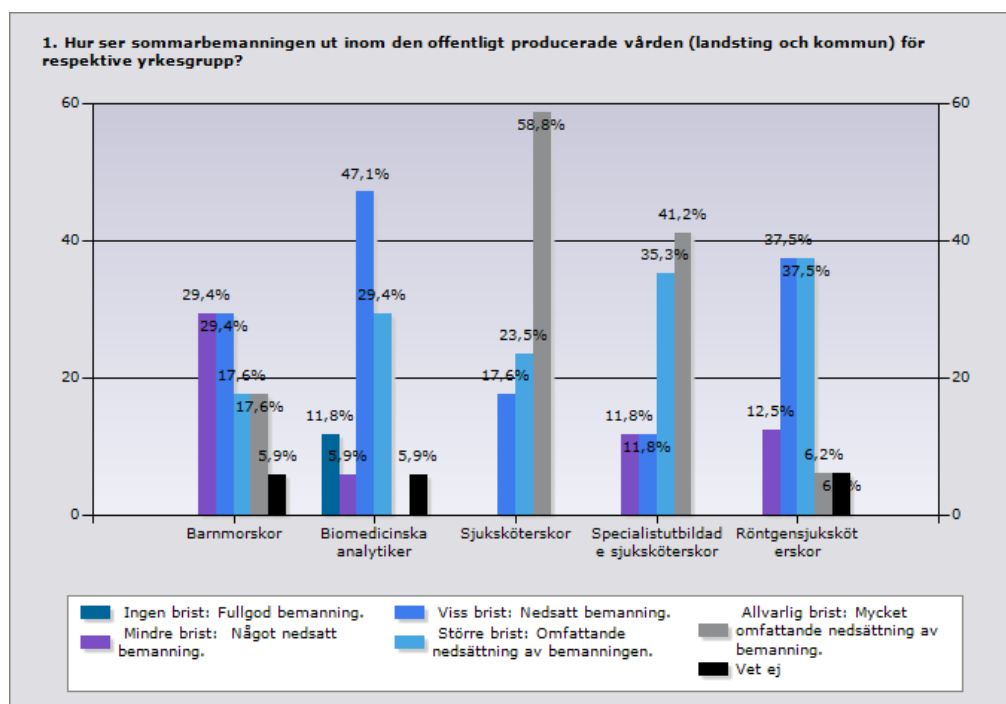
3 Bemanningssituationen inför sommaren

När det gäller bemanningen av sjuksköterskor inom den offentligt producerade vården (landsting och kommun) bedömer nästan sextio procent av Vårdförbundets lokala avdelningar att det kommer bli en *allvarlig brist* till sommaren 2013. Över fyrtio procent bedömer att det även kommer uppstå en *allvarlig brist* när det gäller specialistutbildade sjuksköterskor (tabell 1 & bild 2).

Även för barnmorskor och röntgensjuksköterskor ser situationen bekymmersam ut. Överallt är bemanningen nedsatt och från cirka 40 procent av de lokala avdelningarna förutspås sommaren innebära en *större* eller en *allvarlig brist* på personal (tabell 1 & bild 2).

Biomedicinska analytiker är den yrkesgrupp som relativt sett framstår som bäst bemannad. Trots det riskerar det att råda en *större brist* på biomedicinska analytiker i cirka 30 procent av regionerna.

Bild 2

Tabell 1. Hur ser bemanningen under sommaren ut inom den offentligt producerade vården (landsting och kommun) för respektive yrkesgrupp?

	Ingen brist	Mindre brist	Viss brist	Större brist	Allvarlig brist
Barnmorskor	0%	29,4%	29,4%	17,6%	17,6%
Biomedicinska analytiker	11,8%	5,9%	47,1%	29,4%	0%
Sjuksköterskor	0%	0%	17,6%	23,5%	58,8%
Specialistutbildade sjuksköterskor	0%	11,8%	11,8%	35,3%	41,2%
Röntgensjuksköterskor	0%	12,5%	37,5%	37,5%	6,2%

Den privat producerande vården är ofta spridd på flera arbetsgivare, vilket gör det svårare att bedöma den generella situationen. Många av Vårdförbundets lokala avdelningar har därför uppgivit att man inte vet tillräckligt mycket för att kunna bedöma läget.

Omkring hälften av de lokala avdelningar som kunnat göra en bedömning rapporterar främst en *brist* eller en *större brist* i bemanningen när det gäller sjuksköterskor och specialistutbildade sjuksköterskor (tabell 2).

Tabell 2. Hur ser bemanningen under sommaren ut inom den privat producerade vården för respektive yrkesgrupp?

	Ingen brist	Mindre brist	Viss brist	Större brist	Allvarlig brist
Barnmorskor	11,8%	11,8%	5,9%	5,9%	5,9%
Biomedicinska analytiker	5,9%	0%	17,6%	5,9%	0%
Sjuksköterskor	5,6%	16,7%	16,7%	27,8%	5,6%
Specialistutbildade sjuksköterskor	0%	16,7%	16,7%	16,7%	11,1%
Röntgensjuksköterskor	5,9%	0%	11,8%	0%	0%

4 Hur försöker arbetsgivarna att lösa bemanningssituationen?

Vårdgivarna har tre återkommande åtgärder för att försöka lösa sommarbemanningen. Åtgärderna används i stort sett över hela landet. Det handlar om att minska antalet vårdplatser, öka övertidsarbetet och genom olika bonussystem försöka påverka sjuksköterskorna att välja andra tider på året för sin semester (tabell 3).

Att minska antalet vårdplatser, vilket nästan alla regioner rapporterar, drabbar i första hand patienterna genom senarelagd vård och i värsta fall förlängt lidande. Men om färre vårdplatser dessutom resulterar i fler överbeläggningar på andra avdelningar (vilket rapporteras från över hälften av de lokala avdelningarna), försämras även vårdmiljön för de patienter som trots allt får vård, likväl som arbetsbelastningen ökar för personalen inom de verksamheterna.

Tabell 3. Vilka lösningar tillämpar arbetsgivaren för att lösa bemanningssituationen?

	Procent	Antal
En minskning av antalet vårdplatser	94,1%	17
Bonus för den som flyttar/ställer in hela eller delar av sin semester	94,1%	17
Ökad användning av övertid	94,1%	17
Ökad användning av bemanningsföretag	66,7%	12
Fler överbeläggningar	55,6%	10
Flyttar semestrar <u>utan</u> extra ersättning	38,9%	7
Annat	50,0%	9

Andra åtgärder (*Annat*) som tillämpas är till exempel att tillfråga pensionerade sjuksköterskor om de kan tänkas arbeta under sommaren. Det förekommer också uppmaningar eller bonussystem för att få föräldralediga att gå in och jobba. Att ersätta semesterlediga sjuksköterskor med vikarier som har annan lägre kompetens nämns också som en åtgärd från några lokalavdelningar.

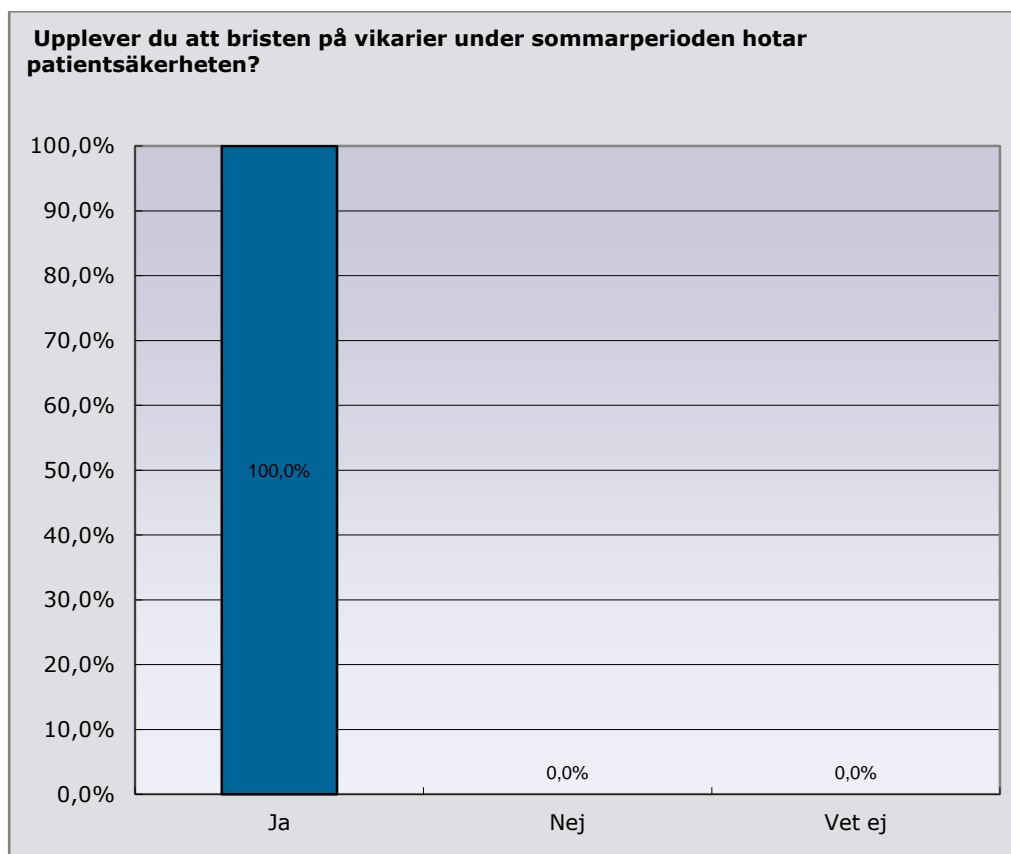
I de flesta regioner (över 80 procent) planerar man också att stänga enheter på grund av brist på vikarier. Förra året var det *bara* 50 procent av de lokala avdelningarna som uppgav det som en åtgärd.

5 Hur påverkas patientsäkerheten?

Att ta in vikarier eller personal med kort yrkeserfarenhet riskerar i sig att påverka kvaliteten på den vård- och omsorg som kan erbjudas i verksamheten. Om verksamheterna dessutom inte får tag i tillräckligt antal vikarier är det kanske därför inte så konstigt att *samtliga* avdelningar som deltagit i undersökningen bedömer att detta kommer påverka patientsäkerheten (bild 3).

Med goda rutiner, bra handledning, en anpassad arbetsbelastning och ett prioriterat patientsäkerhetsarbete kan man kanske trots viss brist i bemanningen förhoppningsvis reducera patientsäkerhetsriskerna. Vi har därför i årets undersökning även önskat att de förtroendevalda uppskattar om försämringen av patientsäkerheten innebär en mycket liten eller mycket stor försämring av patientsäkerheten.

Bild 3

Huvuddelen, över 90 procent av Vårdförbundets lokala avdelningar, uppskattar att det blir en *stor försämring* av patientsäkerheten sommaren 2013. Tre avdelningar indikerar en *mycket stor försämring* av patientsäkerheten sommaren 2013 (tabell 4).

Tabell 4. I vilken grad uppskattar du att patientsäkerheten kan komma att försämrats?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Mycket liten försämring	-	-	-	1	-	-	7	7	1	2	Mycket stor försämring

Antal lokala avdelningar (som på skalan 1-10) bedömer att försämringen av patientsäkerheten innebär en mycket liten försämring eller en mycket stor försämring.

6 Konsekvenser

Vårdförbundet har genomfört motsvarande sommarundersökning under flera års tid och erfarenheten är att den brukar ge en bra fingervisning om hur bemanningsläget i vården kommer att gestalta sig den kommande sommaren. Undersökningen är dock generell och man bör ha i minnet att det naturligtvis förekommer stora variationer mellan olika vårdgivare och platser i Sverige.

Under våren har vi i media kunnat följa att problemet att lösa sommarbemanningen inom vård- och omsorg är mer bekymmersam än tidigare år och sprider sig till allt fler verksamheter runt om i landet. ”Det är svårare i år än tidigare år” uttalar till exempel flera personaldirektörer i Dagens Samhälle¹. Den bilden bekräftas nu tydligt i Vårdförbundets undersökning. Därtill flaggar undersökningen för det på många håll kommer att ske en avsevärd försämring av patientsäkerheten.

Undersökningen belyser också att arbetsgivarna tvingas ta till allt fler åtgärder för att lösa bemanningssituationen. De vanligaste innefattar att man belastar den ordinarie personalen ytterligare (reducerar vårdplatser, flyttar semestrar, ökar overtiden). Samtidigt väljer flera arbetsgivare att avstå ifrån är att betala marknadsmässig lön för att på så sätt rekrytera rätt antal sjuksköterskor. Erfarenhetsmässigt vet vi också att en tuff sommar riskerar en sämre

¹ Dagens Samhälle, 2013-05-02, s.30

arbetsituation även till hösten på grund av utsliten personal och senarelagda semestrar.

7 Slutsatser

I undersökningen fick lokalavdelningarna också möjlighet att kommentera sina uppgifter . Vi väljer att avsluta rapporten med några belysande uttalanden:

”Landstingets anställda sjuksköterskor och barnmorskor tänjer på sig och arbetar dubbla pass, patientsäkerheten hotas. Vi befarar att denna sommar kommer bli en av de mest kaotiska genom tiderna.”

”Större brist på sjuksköterskor än vi haft någonsin.”

”Det ser inte lika illa ut överallt. Vissa verksamheter har en god planering/bemanning medan andra inte har det. Mycket snäva marginaler där en frånvaro kan stjälpa hela planeringen.”

”En del enheter får nya vikarier i juni som är helt oin skolade då.”

”Tung arbetsbörda och dålig arbetsmiljö lockar inte våra medlemmar.”

”Många av våra medlemmar säger att; ’blir ingen sjuk på arbetsplatsen så går det nog även om det blir en hårt ansträngd arbetsituation’.”

”... en upplevd känsla av en mycket tight bemanning med brister i kompetens då många slutat på grund av brister i arbetsmiljö och oro inför sommaren.”

**Medlemmarna i Vårdförbundet arbetar för en säker vård.
Vi är 110 000 sjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker
och röntgensjuksköterskor som utvecklar vården för dig som individ.
Från sjukdom och diagnos till hälsa och helhet**